

BEDŐHÁZY JÁNOS EMLÉKEZETE

IRTA ÉS FELOLVASTA AZ „ERDÉLYI
IRODALMI TÁRSASÁG” KOLOZSVÁRTT
1916. MÁJUS 5-ÉN TARTOTT GYÜLÉSÉN

- DR. SZÁSZ KÁROLY -

KIADJÁK A TANITVÁNYAL.

A TISZTA JÖVEDELEM A MAROS-VÁSÁRHELYI REFORMÁTUS
KOLLEGIUMNÁL LÉTESITENDŐ „BEDŐHÁZY JÁNOS-ALAPITVÁNY”
JAVÁRA FORDITTATIK.

BEDŐHÁZY JÁNOS EMLÉKEZETE

IRTA ÉS FELOLVASTA AZ „ERDÉLYI
IRODALMI TÁRSASÁG” KOLOZSVÁRTT
1916. MÁJUS 5-ÉN TARTOTT GYŰLÉSÉN

DR. SZÁSZ KÁROLY

KIADJÁK A TANITVÁNYAI.

A TISZTA JÖVEDELEM A MAROS-VÁSÁRHELYI REFORMÁTUS
KOLLEGIUMNÁL LÉTESITENDŐ „BEDŐHÁZY JÁNOS-ALAPITVÁNY”
JAVÁRA FORDITTATIK.

Az E. I. T. megtisztelő fölszólítását, hogy elköltözött, jeles tagjának: Bedőházy Jánosnak emlékezetére, róla, irodalmi pályafutásáról, közéleti bokros működéséről föl-olvasást tartsak, az aggodalom és félelem vegyes érzelmeivel fogadtam.

Egy háromévtizedes, bár gyatra irodalmi működésben megedződött tollam erejének fogyatékosága nem aggasztott, sem az, mintha ne ismertem volna Bedőházyt oly mélyen s oly igazán, hogy lelkéről s abból sarjadzott minden életnyilvánulásáról beszámolót ne adhatnék, — de épen attól tartottam, hogy mert a sors kegye, egy áldott frigy révén közeli, társasléti viszonyba kötött, s két decenniumon át házközösségben éltem vele: épen a megismerésnek szeretetteljes becsüléssé fokozódott bensősége, a szive minden dobbanásán, a lelki világának gazdag röppentyűtáborán való átérzés melege elfogultabbá, az igazságok fénye iránt ködösebbé teszi az emlékezetére irandókat, semmint azokat a hő szeretetnek ádáz ellenfele: a tisztán néző pártatlanság megengedné.

Megkísérlem legyőzni ! . . .

Mindenben összeforrottam vele, családi érzésben, irodalmi és költészeti és egyházi fölfogásokban, amannak bensőségében, emezeknek tisztúlt conservativizmusában. Csupán a politikai nézetvilágokban választottak el, magyar temperamentum módjára, áthidalhatatlan ellentétek. Ő az „add meg uram, de mindjárt” egeket vívó, nemes idealizmusával ostromolta azokat a végcélokat, melyeket a lassú fejlődés, a vihartalan politikai mezők érlelődő kalászhai ha nem is csőstül, de a békés munka által egyre jobban telített magtárakba gyűjtöttek a kiegyezés óta. Ám épen e magasztoselvek hódolata volt az, mely őt — ki mindenben a szívén keresztül szötte gondolatait — soha el nem ragadta, s porló hamvai fölé hálásan teszem az elismerésnek azt a legszebb csokrát is, a mit politikai ellenfél nyújthat, hogy ő, ki egész nemzedékeket nevelt tanári pályáján nemes indulatú, igazán érző hazafiakká, engem is megtanított a maga önzetlenségével: megbocsájtani — az ellenünk vétkezőnek.

Mert ő is megbocsájtott mindenkinek, s ama fehér hollók utolsó fajtájából való vala, ki, huszonnyolc esztendejében már hófehér fürtökkel klasszikus arcélű halántékán, talán egyetlen haragosát sem láthatta

maga előtt, maga körül, hanem ismerősei, barátai nagy seregén túl is osztatlan szeretetnek örvendett a felsőbb köröktől az alsóbb néprétekig egyaránt.

Bármily bohókásan és bizarrul hangozzék is: ő mindhalálig a kedves „Jankó” maradt mindenkinek, — az egyházi és tanári kathédrán, a politika curulisi székén, a közélet előkelő ülésein, a zöld asztalnál, hol rengeteg tudásának morzsáiból is épületeket emelt, — és a fehér asztalnál, a zsúrok thea-terítékei mellett, holottan a páratlanul szikrázó, pajkos, de soha nem érdes gúnnyal, könnyed bonhommiával, órákba átsuhanó kedves percekig, mint elsőrangú causeur bilincselte le egész társaságokat. Korántsem akarom ezzel azt a hitet kelteni, mintha egész lényét nem hatotta volna át a komoly törekvésű munka hő szeretete, a nagy célok hatékony és leki-ösmeretes előmozdításának nemes ösztöne és akarata, s mintha mindazt a mélységes tudást, melyet alapos tanulmányok után, de könnyű fölfogásától, magas értelmi színvonalától segítettten elsajátított, csillaghullás-szerűen szórta volna szét a futó szeleknek. Szellemi erőinek bohém volta a mélységekbe hova leszállott, a pajzán kedély sugarait vitte magával. Ő — a maga szakmaiban — tudásban bátran megmérkőzhetett bármely

kartársával, mert a miről nem volt tisztában, azt szívesen tanulta meg másoktól és soha nem igyekezett álokoskodásokkal netáni tájékoztatlanságát öntelt tudássá fölpöffeszteni, de viszont az ilyen kísérletet a maga szelid gúnyorával bágyasztotta halálra.

Polyhisztor volt, e szónak nemcsak régies, de mai értelmében is. Nem volt a tudásnak, tudásvágynak az az ága, a mely őt ne érdekelte, s rejtélyeibe való behatolásra nem ingerelte volna. A nyelveket tanulta, hogy mindeniken érthessen és taníthasson, — összehasonlítható nyelvészeti tanulmányokat művelt még életének utolsó világosságáiban is, hogy azokból is a magyar nyelvészet kincseit aknázza ki s hogy az idegen nyelvek költői termékeinek javát átültethesse. Bányajogot tanulmányozott, hogy a vezetése alatt álló birtokok e részbeni érdekeit képviselhesse; — pénzügyi transzakciók bonyolult kérdéseit oldotta meg hasonló célokból. Alaposan el-sajátította művészelkülétének vágyából a zeneelméletet, bár csak tréfából fuvolázott hajdanta. A csillagos ég tudományos titkait ismerte épen olyan jól, mint a világtájak ethnografiáját, a világvallások mystikumait. E mellett hangulatai közepette kesernyésen édes, szellemes bökverseket fabrikált politikai és társadalmi csalódásainak szelid kifigurázására.

A mathézisnek, arithmetikának, fizikának: e legkönnyörtelenebb, legridegebb tudományszakoknak alapos ismerője volt bár, de a maga életelemeit nem ezek, hanem a szívnek, a léleknek szökkenő, kevésbbé egyenletes hajlamai szerint rendezte be. És ebben az elrendezésben is csak a szívéhez, csak a lelkéhez maradt hű. De azokhoz mindvégig.

Igy fakadtak föl lelkületéből a logaritmusok, az egyenletek, a cosinusok mellett igazi gyöngyei a költészetnek is, melyeket formatökély kevésbbé, de érzésgazdagság és mélység annál inkább jellemez s tesz maradandó becsüekké. Lesz még alkalmam költészetének lehető rövid méltatására e beszédem folyamán, itt csak annyit akarok leszögezni, hogy ő, a ki lelkülete napsugarainak egész melegét áldozatkészen pazarolta mindenre, a mi az ő segítségére, istápolására érdemesnek bizonyult, — ő, a ki erkölcsi és anyagi erejének egész teljességét, szívének parázson égő tüzét családja, hozzátartozói és hon-szerelme javára áldozta; egy tűzsugarát féltékeny gonddal takargatta még a legközelebbi rokonlelkek előtt is. Ez a tűzsugár: szerelme volt.

Ki hinné, ki hihetné el, hogy kit az Istenek annyi tehetséggel áldottak meg, mint őt,

lelkületének gazdagságából, szívének hevéből, agyának érző sejtjeiből a minden világokat teremtő érzelmet: a szerelmet szakíthatták volna ki?

Világverő harcosok, örökhírű tudósok, a műveletlenség legalsó fokán álló vadnépek, geniek, cretének, Ahasvérusok, bitóra érett gonosztevők, Caesarok, rabszolgák, államokat teremtő és elsöprő nagy elmék: tehát az emberi létezés egyedeinek mindmegannyi myriádjai ebben az érzelemben találkoznak csupán egyenlő mértékben. Miért lett volna Bedőházy János az egyedüli kivétel, kinek lelkuleti melegségén túl meg vala az a hivatottsága is, hogy dalos koszorúval övezze, szívvirágainak rimes himporába öltöztesse érzelmeit?

És ime, e helyett, összes költeményeiben sehol se olvassuk a szerelem viharzó érzéseinek kitörő tombolását; — a vágyak, a csókok csak szordinó alatt tompúlnak meg s akkor is a költészet-szülte alakok ajkaira adottan; — egyénisége az imádkozásban soha nem száll földi angyalok myrthus-ágai felé, vagy, ha megcsendül is valahol, az csak halvány pernyéje a kiégett vulkánok hamvas parázsának, egy végsőt lobbanó szikrája reménytelen tüzeknek, a lemondás utolsó, halk sóhaja az elérhetetlen üdvösség felé! ...

Anélkül, hogy kihűlt szívének féltve őrzött titkát profanálni akarnám: megmondhatom (ami különben az elhaló utórezgéseiből költeményeinek is kitetszik), hogy a szerelem az ő szívében is élve élt. Többször föllángolva is.

Az Emberi nagyságnak legmagasabb foka az önfeláldozás, s ez a nagyság, ami őt ezen a tisztán érzelmi téren a legnagyobb mértékben megilleti, sőt — nagymondás nélkül — fölmagasztosítja. Bedőházyt pályája önállóságának csaknem kezdetén a fiui és testvéri szeretet parancsolta kötelesség (amit nála ideálisabb kényszerként senki sem fogott föl), arra hívta föl, hogy éjt-napot összetevő munkásságának összes anyagi erőforrásait imádásig szeretett anyja, majd félig özvegy nővére s félig árva kis huga fentartására fordítsa. Ezt szívvel-lélekkel meg is cselekedte. Költői, tudományos értékét is túlhaladó emberi nagyságának legtündöklőbb jellemvonása az, hogy szívkamarájából — ki tudja: mily keserves fájdalmak árán — kiszorította a *szerelmet*, hogy a *szeretet* önfeláldozó gondosságát plántálhassa beléje egyedül. Igazi krisztusi parancs vonása ez, a mi tőle, ki a szeretet nagy mesterének elhivatott prófétájaként működött tanügyi és egyházi téren, az evan-

gelium szerint reformált egyház közéletének terén, mint hamisítatlan evangéliumi tanuságtétel fog az örök Igazságok könyvébe följegyeztetni. Vajha az ilyen Igazságok és Tanuságtételek ereje áthatná és megerősíthetné az anyagiasság szomorú árnyékai közepette mindeneknek, arravalóknak lelkét most és mindörökké!

* * *

Lelki szemeim előtt telepathikus érzéssel látom, hogy Bedőházy János alig tíz hónapja behantolt sirjából kinyújtja szeretetteljesen fenyegető kezét s mert örök életben maga volt a szerénység — így szól:

— Fiam, fiam, ne dicsérj, — nem érdemlem én meg!

. Én pedig, ime, válaszolok:

— Nem én dicsérlek, hanem az életfolyásod. Halld meg tehát!

* * *

A Kisküküllő-vármegyei eldugott, jó részt szász községben: Vesszősön látja meg a napvilágot 1853. július 27-én. Egy régi módi, de kényelmes udvarházban, hol atyja, a hasonló nevű kurucz úr, mint gróf Degenfeld bizalmasa és jószágigazgatója lakik. Kurucz-

nak lenni ezekben az abszolútikus időkben, midőn a cseh cserepárok és zsandárok, a Bach és Schmerling-lovagok szimatolásai megkeserítik még a legcsöndesebb pipaszót is: nem kicsi erény vala. Az öreg Bedőházy, ki az erdélyrészi vármegyékben nyers bonhomme-ijájáról, egyenes lelkületéről, önfeláldozó és törhetlen magyarságáról vala híres s ezért köztisztelt, a maga eredetiségével nem hagy kifogni magán — és barátságos lakháza nemcsak nagy dáridók eszemiszomjainak, gasztrikus örömeinek tanyája, hanem e mellett menedékhelye a hazafiságukért üldözötteknek, a garibaldistáknak, s általában mindazoknak az elemeknek, kik az elnyomottság keserveit nemcsak szóval, de lélekkel is érzik. Hogy közöttük akadtak a hazafiságnak sarlatánjai is: az nem a jóhiszemű vendéglátó gyalázata.

A szászvesszősi udvarház intelligenciáját még kharakterisztikusabbá teszi, hogy az akkori erdélyrészi közélet jelentősebb kortársai, jórészt a későbbi közéletben főlmagasztosult vezérférfiak ifjonti serege is frekventálta. Horváth Gyula, a politikus mellett, Nagy Ferencz a híres pomologus, a sasorrú és saslelkű Szász Gerővel együtt Szász Domokos, Erdély nagy püspöke; Sámi Lászlóval, a világ legideálisabb lelkű történet-

és ethika-tudósával Szabó Károly, aki galamb epével kutatta fel világverő harczaink fényességeit, aztán gróf Teleki Sándor, a mánás, a hős, a bohém egyesülése.

Nós hát ilyen környezet dajkálta Bedőházy Jánost, ki korán elhunyt édes anyjának talán még emlőire sem emlékezhetett, de a ki fiatalsága virradtával ugyanebbe a körbe került, itt tollasodott meg lelkileg, itt bontogatta szárnyait, mikor Kolozsvárra került, Erdélyországnak ma is fővárosába.

Tanuló éveinek kedves gyötrelmeit, kamaszkorának szívet és pénztárcákat tipró vívódásait miért ecseteljem, bár azokról oly sokat hallottam tőle, mint a kort és az akkori fölfogásokat mesterien jellemző részleteket? Elég az, hogy a fejlődésnek ebből a korából (bár koronként az ellenkezőt hitte) nem mint félreértett zseni került ki, hanem mint a természet szeretetében, a gazdálkodás észszerű művelésében, az egyéni és politikai függetlenség ellenállhatatlan vágyában megerősödött *egyéniesség*, telítve a tovább művelődés köteleességszerű önérzetével s azzal a legfőbb emberi ékességgel, hogy a magyar irodalmat, tudományt, egyházat s mindebben együtt a magyar hazát szolgálnia hivatott Istentől adott nagy tehetségeinek mértékei szerint.

A medgyesi gimnázium apró csinytevésai, a nagyenyedi főtanoda komolyabb jellegű tanulmányai után (s ez utóbbiakban a nagy Mihályi Károly volt legelismerőbb vezetője) fölszaladt az akkor még polytechnikumnak nevezett pesti műegyetemre. Ott töltött két évet és felet. Hogy akadémice tanult-e, arról eltérők a híradások, de hogy többet tudott kollégáinál, annak további tanári működése a bizonyítéka. Ő akkor is a szellemi arisztokráciáját kereste a fővárosnak, mely őt — a megértés nyomán — örömmel fogadta kebelébe. Nagy írók, nagy színészek, nagy tudósok, bohém-óriások szívesen cseréltek vele eszmét, mert magukhoz méltónak tartották . . .

És ime, csakhamar Kolozsvárt találjuk őt. Ekkor is a szellemi fókuszok központjában, a fehér asztaloknál sziporkázva, a zöld asztaloknál komoly, tanulni vágyó hallgatóként, pedig hivatalos minőségben csak egyszerű óra-adója megélhetés szempontjából egy különben jóhírű magán nőnevelő intézetnek. Itt is benső és kedvelt embere Sámi Lászlónak ; E. Kovács Gyula, a legnagyobb Shakespeare-színész, áhitattal hallgatja Othelló lelkéről a magyarázatait, Szepi bá', a flekken feltalálója nagy tisztelettel tölti meg poharát, — Szász Bélát, a legciniku-

sabb, legzseniálisabb filozófust kihozza sodrából megcáfolhatlanoknak látszó szófizmaival, Szász Domokost lecsepüli, de titokban megszugja neki, hogy tőle várja az erdélyi reformátusság regenerációját, — az öreg Szabó Károlyt fölhuzza az avar-hun ellentétek hasogatásával a végletekig.

És ime, 1879-ben, (mert ezalatt szép csöndben letette tanári vizsgáját) a marosvásárhelyi ref. kollegium tanárává hivatik meg, 1881-ben már rendes tanár a Bólyaiak, a Mentovich kathédraján.

Ebbeli működését nem tudnám szebben és igazabban méltatni, mintha Nagy Endrének, a kollegium mostani tanárának, s egyúttal Bedőházy egykori tanítványának szavait idézem a sirhantja fölött tartott beszédéből:

„Mint tanár 23 évig állott kollegiumunk szolgálatában s ebből kilencz és féléven át mint igazgató vezette és irányította a kollegium életét. Működése kollegiumunkat a régi tisztes szürkeségből átvezette a haladó kor fokozottabb igényeinek ösvényére, aztán felszínre hozta és előkészítette azt a nagy megújodást, mely intézetünket a modern intézetek sorába emelte s így fennmaradását biztosította. — Bár ekkor már intézetünk szorosabb köteléken kívül állott, de szívvvel-lelekkel résztvett s nem egyszer hasznos

utmutatással szolgált az átalakulás nehéz küzdelmeiben.

Mint tanárnak legfőbb célja volt: embereket nevelni és adni a jövőnek, akik az Isten képére teremtetett ember nemes vonásait minél szebben, ragyogóbban tüntessék fel a századok során át. Embereket nevelni, akik a társadalom eleven lüktető vérkeringésével tovasodortatva töltsék be szerepüket sorsuk szerint, a maguk és embertársaik jóllétének biztosítására. Mig kicsik vagytok, — mondá — mig fejlődik lelketek, ez az embernek egyedül adatott világ, most igyekezzetek megóvni annak tisztaságát, építeni azt a belső templomot. Meggyőződése volt, hogy az ifjúnak a szépet és jót, mint önmagában szépet és jót kell megismernie s nem, mint hasznost s hogy az ifju lélekben kell kicsirázni a hivatottság magvának, mely önzetlen gondolkodásra és helyes ítéletre tanít. Mert akiben nincs meg a hivatottság, annak lelkében nincs ideálizmus. Ideálizmus nélkül pedig az élet szellemi harczában senki sem kereshet vigasztalást.

S valóban az ő nagy lelkének az Ideálizmus volt legszebb virága. Ideálizmusa vezette őt tanári működésében s mig az kartársai előtt tiszteletet és becsülést váltott ki, tanítványait állandóan lebilincselte s nem

egyszer magával ragadta, midőn a köznapi kérdések felé emelkedve a mindenség nagy kérdésének titkait, az emberi élet célját, az egyéniségnek és az egyetemesnek egymáshoz való viszonyát boncolgatta. Ideáлизмusa volt az, ami lelkének olykor szárnyakat adott és arra készítette, hogy vagy a Helicon tövében keresve pihenést, a híres görög költőnek, Anakreonnak dalait ültetgesse át, vagy arra hangolta, hogy saját érzéseit vonja be a költészet művészi kereteivel. Ideáлизмus vezette még tudományos munkásságát is, ez vonja a Könyvek könyvéhez, a régi héber költők dalaihoz s ez ragadja világhírű elődjének : Bólyainak műveihez.“

* * *

Eddig az érdektelen forrásból fakadó idézet.

Hozzá kell írnom még azt, hogy mihelyest megállapodott élethivatásának biztosított talaján, — azonnal tovább rohant tehetségeitől, hivatottságától, ambíciójától, fiatal életkedvének s alkotásvágyának fáklás tüzétől űzve a társadalom, a politika, az irodalmi köztevékenység mezőin.

Tanári kötelességei mellett dehogy fedte volna politikai hitvallását, s Marosvásárhely polgárságát addig élesztgette, mig-

nem mustármagból biblikus erejű függetlenségi pártot teremtett, mellyel még ma is számolnia kell az ellenkező politikai fölfogásoknak, s mely a legerősebb küzdelmekben győzött, három ízben épen az ő nevét írván zászlójára s bízván meg országgyűlési képviselétével. Képviselőházi működése nem volt föltűnő, mert ő a föltűnést szívéből gyűlölte, — a koalíziós uralomnak kérész-élete alatt legszívesebben tanügyi kérdésekben szólalt föl a Házban, a hol sohasem tülkedett az akkor bő keresletnek örvendő konczok körül, bár kharakterénél, tudásánál fogva a többi hirtelen letűnt stréberek helyett alaposabb és maradandóbb munkákat lett volna képes, elsősorban közoktatási téren, alkotni, ha erre vállalkozik.

De hagyjuk a politikát! Csunya szerzet, a pokol kapuja előtti térség az, mely akár-hogy forgassuk formuláit, atavisztikus elméleteit, gyilkosa marad minden idealizmusnak, orvúl megejtője jobbra érdemes indulatoknak, kígyó-mérge a tudásnak . . . Magamról is tudom.

Nézzük inkább, hogy mily tetterővel veti magát a közélet kulturális és szellemi terére Bedőházy Marosvásárhelyt.

Agitál az akkor közmivelődési vonatkozásokban csecsemő-korát élő kis székely-

város minden kicsiny zugában, hol erre fogékonyságot talál. A színügypártoló egyesület megteremtésében jelentékeny része van, — alig van jótékonycélú műkedvelői előadás, hogy aktiv, vagy szellemi részt ne vegyen ki belőle, — a helyi sajtónak hol egyik, hol másik organumát vezeti neve alatt, vagy névtelenül — tüzes szónoka népgyűléseknek, hazafias összejöveteleknek, — harsonás lantosa Kossuth-Báthory ünnepeknek szárnyaló ódáival, — a Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság alapítói és alapvetői között látjuk s lelkes közremunkálója minden társadalmi mozgalomnak. Ingyen, önzetlenül. Megalapítója önként vállalkozó kollegáival a reformátusok felsőbb rendszerű leányiskolájának, a melyből aztán végleges intézmény leve.

Csakhamar választottjává válik a sz. kir. város törvényhatósági bizottságának, — az is marad haláláig, — heves csatákat vív és áll politikai kérdésekben ezen a talajon is az uralkodó párttal, — de ott, a hol a polgárság anyagi érdekeit, a kulturális fejlődés pilléreit kell istápolnia, félre tesz minden ellenérzést s kezet fog a közös műre, melyben ideák mellett odaadó munkássággal is segítkezik.

Lebilincselő lelkiösmeretességgel dolgozik a ref. főtanoda pénzügyeinek s a millióssá

növekedett Gecse-alap rendben tartásánál, közben építészeti geniejével tervezi a főtanoda új hajlékát, mely nagyjára az ő tervei szerint, s az ő képviselői buzgó pártfogása révén áll ma már a maga díszében.

Országgyűlési képviselőségének ugynevezett kötelességeit sokkal szűkebb mértékűeknek látja (aminthogy valójában azok is), semhogy aktivitásának, szellemi erejének teljességét kimerithetnék s így szives örömet vállalja el egyik nagynevű miniszterünk özvegyének gazdasági igazgatói állását is s itt jelentős működéssel fokozza a jövedelmeket, — majd tőle megválva, átveszi szeretett tanítványa: gróf Teleky Ádám uradalmainak jószágigazgatóságát s ezt is hasonló becsülettel, hasonló eredménnyel adminisztrálja.

Soha nem feledkezik el arról, hogy reformátusnak született s ehhez képest egyháza kérdéseiben is az önzetlen, de kitartó sáfárok leghívebbjeinek egyike. Egyházközségében a munkásabb presbyterek között áll, majd később gondnoki tisztre méltattatik, az egyházkerületi közgyűlés tagja lesz, s mint ilyen, a liberális világi elem egyik jelentékeny szószólója, szemben a presbyteriánus szellem kacor-maradiságával, a hierarchikus tultengésnek a tiszta protestantiz-

mus alapelveivel homlokegyenest ellenkező kísérleteivel, az újabban fölbujrázott kálvinista jezuizizmussal. Együvé forrott egyházi téren régi barátjának, bár országos politikában antagonistájának: Szász Domokosnak egyházi politikájával. Ott találjuk az erdélyi egyházkerület nagy újjáteremtési munkájánál, Szász Domokos püspöknek hű és érdemes munkatársaként.

Ki hinné, hogy ekkora lélekemésztő és sokoldalú kötelességteljesítés mellett kedve és ideje maradt a muzsákkal is foglalkozni, a komolyakkal és dévajokkal egyaránt? Pedig hitem szerint az erre szentelt órái voltak a legritkább gyönyörűségekkel teljesek s a mi egyéniségéből a futó idők sivó homokpusztáin marandó: ezekben lesz sokáig élvezhető.

Irodalmi hagyatékának futó áttekintésével tengernyi munkának, köteteket is kitevő eredményére akadtam. Vigjátékok tele szellemes esprit-vel, drámák komoly jellemfestésekkel, kéziratban maradt költemények: a contemplatio és az érzések csodás keverékei, köz- és államjogi, irodalmi elmefuttatások, tanulmányok értékes csokra ez, valóságos papirosbeszéde mélységes lelki-gazdagságának.

Voltaképeni közkincscsé, értve ezalatt

kötetekben kiadott önálló és gyűjteményes munkáit, s nem számítva a politikai és tudományos időszaki lapokban megjelent ezernyi cikkét, csupán életének két legnagyobb műve lett: a két Bolyairól írott nagy essay-je s élete utolsó éveiben két kötetben „Kérékvágások életem útjain” cím alatt sajtó alá adott gyűjteménye szépprózai munkái, költeményei válogatott legjavából.

Nincs időm szólni „Tréfás történetek” c. kötetéről, melyben színes humorral paprikázta ki a kisváros félszegségeit, a kisemberek nagyzolásait, — alkalmi beszédeknek néhány füzetéről, sőt a 90-es években kiadott költemény-kötetéről se, melynek javatermését a „Kérékvágások”-ban látjuk viszont, még nagy feltűnést keltett „Anakreoni dalai”-ról se, mert azok kelleme, bája, gördülékeny pajzánsága szintén újra megszólal a „Kérékvágások” között. Ezekben olvadt föl költészetének minden pajzán varázsa s nem mondok nagyot, hiszen a közfelfogás is vallotta e dalok olvastán, hogy e nóták játzsiságában, könnyedségében, derűjében azok költője karonfogva járhat a Olympuson az átültető Bedőházyval.

Legnagyobb műve, melyben a tudomány férfia egyesült a poétával, az oknyomozó kor és jellemfestő történet a szű-

kebb értelemben vett szakszerűséggel, — a minden finomságokat megtapintó érzék az elbeszélés művészetével, a lelkiismeretes utánjárás a poetika licentia bájos szabadoságaival: a két Bolyairól: Jánosról és Farkasról írott nagyszabású élet- és jellemrajza. Akadémiai értékű ez a szónak magasabb értelmében s értékéhez illő méltatással fogadtatott messzehangzó külföldi körökben is. *Csak nálunk lepi a feledés pora.*

A „Kerékvágások életem útjain”: utolsó éveinek gyümölcse, s tükre egész gondolat- és érzelemvilágának. Fényes tükör, melyen homály alig akad, de annál több örökégő sugára csillog elköltözött szellemének, mint ősziésbe hajló nyáréji est csillag-tábora

*   *   *

És ezek után ismét megjelenik kedves látományként lelki szemeim előtt Bedőházy János alakja, a kitől árnyékhangon hallom:

— Igen, mindezt megcselekedtem, mert hazám, egyházam, városom és politikai hitem parancsolta tennem!

Nemde, hiven, igazán, becsületesen töltötte be élethivatását?!

